

בס"ד

גליון שבועי עזרת אליעזר
שו"ת עם מרן רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א
על פרשת השבוע, ועניני עבודת התפילה
פרשת משפטים
גליון 15

פרשת משפטים - תשע"ט.¹

ש. עוד צ"ב, מדוע רוצעים לו רק אוזן אחת, הרי בשני האוזניים היה צריך לשמוע לא לגנוב, וכי הקילו בעונשו ולכן הסתפקו רק באוזן אחת.
ת. סגי' א.

ש. האם אפשר לפרש בס"ד, הרי התביעה היא "אוזן ששמעה", מוכח שכן שמעה לא תגנוב, רק לא מקיימת לפי מה ששמעה בהר סיני. ויש פתגם בפי העולם שאומרים, שיש בן אדם שמדברים עמו, באוזן אחת הוא שומע ומיד הכל יוצא באוזן השניה ולא מכניס לתוכו את מה ששמע. עפ"ז אפשר לבאר מדוע רוצעים אוזן אחת בלבד, בזה אומרים לו היטב, שמעת הרי בהר סיני, אבל מדוע הדברים נכנסו באוזן אחת ויצאו מהאוזן השניה, היית צריך לשמוע בשני האוזניים ושלא יצאו כלום אלא לחיות ולקיים מה ששמעת. א"כ התביעה כאילו על הדברים שיצאו מהאוזן השניה.
ת. יפה.³

ולצאת. אלא ביאר שבירושלמי כתוב נוסח אחר, שם אמרו "כיון דכתיב לא יהיה לך אלהים אחרים על פני ובא זה ופרע עולו של מקום וקיבל עליו עול אדון, ירצע". היינו שהביא על עצמו אדנות חדשה, ויש כאן איבזרייהו של עבודה זרה. מבואר בירושלמי שכוונת התורה זה לא הבעיה במה שלא רוצה שיהיה עבד לאחר, אלא שבזה שהוא לוקח אדון, מפקיע בזה אדנותו של הקב"ה מעליו. לפי"ז מבאר, מה שרוצעים את אזנו היינו שבזה שנרצע ויש עליו אות וסימן, א"כ הוא זוכר את בוראו כל הזמן ואין פורק עולו של הקב"ה מעליו, וזה התיקון של הרציעה שממילא אין לו איסור להמשיך לעבוד כיון שנרצע. ויתכן שגם הבבלי מודה לסברא זו שברציעה מתקן האיסור, ויכול להמשיך לעבוד.

³ מה שיש לפי"ז להעיר לגבי מצורע, שם ג"כ נותנים לו רק על תנוך אוזן אחת ומדוע לא על שניהם, הרי שמע לשון הרע בשני אוזניו. ואולי שם נצטרך לבאר שתחילת התביעה היא מדוע התחיל בכלל לשמוע, שלפעמים אדם יודע שהולכים לדבר לשון הרע ועושה עצמו כשומע ולא שומע, ועל זה התביעה גם על אותה אוזן אחת שדרכה שמעה את הלשון הרע. ועוד התביעה היא, גם לאחר שכבר

ש. בעבד עברי מצינו בפרשת משפטים שרוצעים את אזנו לאחר שש שנים ורוצה להישאר עוד, כי אוזן ששמעה בהר סיני לא תגנוב והלך וגנב תרצע. צ"ב מדוע א"כ רוצעים את אזנו רק לאחר שש שנים באופן שרוצה להישאר, מיד היו צריכים לרצוע אזנו על כך שגנב.
ת. שנה בחטאו.²

1 לבקשת מרן רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א אין לסמוך על מה שאני עונה מקופיא.

הגליון הוא מהדורת ביקורת ועריכה של קונטרס עזרת אליעזר, תשובות שזכינו בס"ד לקבל בכתב יד ממרן שליט"א.
הערות ניתן להעביר למשפחת קרביץ.

כולנו תפילה שאי"ה נוכל במשך השנים להשלים את השו"ת על כל הפרשיות, ועל עבודת התפילה. הגליון יוצא לזיכוי הרבים, ואין להשתמש בזה לשום דבר אחר ללא רשות, וכל הזכויות שמורות.

² עיין בפירוש עין יעקב ובפירוש הרי"ף על עין יעקב בקידושין כב' ע"ב.

כמדומה שבעלי המוסר מבארים, שאחרי שש שנים שגדל בבית של גדול הדור שהסכים לקנותו, וראה את הנהגתו הנפלאה והמסורה של אדונו, שנתן כל מה שיש לו עבורו, ובזה ראה איך התורה מעדנת ומחנכת ומרוממת את האדם לדרגה גבוהה, ורוצה שכך יראה כל אדם מישראל, והוא בכל אופן לא מבין את המסר ורוצה להיות עבד לאדם ולא להקב"ה, גם אחרי כ"כ הרבה שנים של חינוך, ע"ז רוצעים עתה את אזנו במרצע.

מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל בהערות על קידושין כב' ע"א שואל שאלה חזקה אחרת, שאם כל מה שהוא נרצע הוא משום שרצון התורה הוא שלא ימשיך בעבודתו ולכן רוצעים את אזנו במרצע כדי לגרום שירצה לעזוב את העבודה, שיחזור להיות עבד ד' יתברך, מדוע אחרי שרוצעים את אזנו נותנים לו להמשיך לעבוד, אדרבה, היה ראוי שלא יקבלו את בקשתו ולא יתנו ל ולהמשיך לעבוד ועלי

בס"ד
גליון שבועי עזרת אליעזר
שו"ת עם מרן רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א
על פרשת השבוע, ועניני עבודת התפילה
פרשת משפטים
גליון 15

ש. במשנה באבות פרק חמישי משנה ח' כתוב "חרב בא לעולם על עינוי הדין וכו'". ומפרש רש"י "שמענה דינו ומעכבו מלפסוק לו דינו". לכאורה רש"י סותר עצמו ממה שכתב במסכת סנהדרין לה' ע"א בד"ה לידייניה במעלי שבתא וכו' וכל זמן שלא נגמר הדין לא הוי ענוי הדין דכל שעה מצפה להצלה וכו'", הרי שאם מתעכב מלפסוק הדין אין בזה עינוי הדין, וזה לא כמו שכתב באבות.

ת. תלוי מה וכמה ואיפה.

ש. האם אפשר לומר בס"ד שהמשנה באבות מדברת מצד החלק של בין אדם לחבירו של ואהבת לרעך כמוך, מצד המוסר שבדבר, וזה ודאי ראוי ג"כ להזדרז כשאפשר לא לעכב דינו, וזה לא נוגע לעינוי הדין שנזכר במסכת סנהדרין שנלמד ממקור אחר או סברא.

ת. ג"כ נכון.

ש. מצינו בחז"ל בתנאי דבי אליהו רבא פרק ל' בענין מיתת עשרה הרוגי מלכות שאומרים "וכשתפסו את רשב"ג ואת ר' ישמעאל כהן גדול להריגה, היה רשב"ג בוכה ואמר לרבי ישמעאל מפני מה אנו נהרגין כעובדי ע"ז וכו' לפעמים אנחנו נכנסנו לבית המרחץ או לפעמים נפנינו לאכול ולשתות ובאו באותו הפעם יתומים ואלמנות לתבוע פרנסתן, ואמר להם השמש שלנו שאין השעה פנויה לנו ונמצא האלמנה והיתום מעונים בא וראה כמה גדול עונשו של דבר שנאמר כל אלמנה ויתום לא תענון וכו'". לכאורה עינוי הדין זה רק לאחר פסק בי"ד כשלא מבצעים את הדין, ומה שייך כאן במעשה עינוי. ולא עוד, וכי התורה רוצה שעשרים וארבע שעות יחכו אולי יגיעו איזה יתום ואלמנה ויצטרכו משהו.

ת. הכל בכלל.

ש. עוד יש לעיין הלכה למעשה, כשבאים אלמנה ויתומים לאיזה דין תורה לפני בי"ד, ובי"ד לא יושבים כל יום לדון בענין, ומתמשך הזמן עד הפסק תקופה מסוימת, וכי בי"ד עוברים על פסוק זה של כל אלמנה ויתום לא תענון, ויצטרכו לשבת כמה

ש. כתוב בתחילת פרשת משפטים לגבי עבד עברי (שמות כא' ו') "ועבדו לעולם" ודורשים שאין הכוונה לעולם כפשוטו אלא עד היובל. מדוע התורה לא כתבה במפורש ועבדו עד היובל, הרי בפרשת בהר נזכר הרבה פעמים המילה יובל, א"כ גם כאן יכלה לכתוב ברור עד היובל ולא יטעו שאולי הכוונה לעולם כפשוטו.

ת. עוד לא נאמרה פרשת יובל ולכן רק רמזה.

ש. האם אפשר לפרש בס"ד על דרך המוסר, שהתורה כאן רומזת בין הדברים עוד משהו עמוק לאותו עבד נרצע, נכון שעבודה בפועל הוא צריך לעבוד לאדונו רק עד היובל, אבל חיוב הכרת הטוב לאותו אדון שהסכים לקנותו, זה הוא חייב לעולם. כי כמעט אין שום אדון שהיה מסכים לקנות כזה עבד, שהרי הקונה עבד כזה כקונה אדון לעצמו, הרי שרק אנשים בודדים גדולי ישראל היו מסכימים לקנות עבד כזה לעזור לו ולחנכו בדרך התורה, א"כ החיוב של הכרת הטוב שנפשו הוא חייב לו, זה נשאר לעולם כפשוטו.

ת. אין צריך לכך.

ש. מצינו ברש"י בסנהדרין לה' ע"א שעינוי הדין זה רק לאחר הפסק כשמתעכבים לבצע מה שפסקו. מעתה יש לעיין האם יש עינוי הדין לפני כן כגון שהבי"ד מחליט לשבת לדון בנושא הזה רק שעה בשבוע, וכך מתמשך הזמן כמה חודשים עד שיפסק הדין, במקום לשבת כל יום שעה ולגמור את הפסק דין כמה שיותר מהר, האם חובת בי"ד לחפש לראות לשבת ולדון כמה שיותר שעות כדי להגיע לפסק מה שיותר מהר, כי כל משיכת זמן עד הפסק, יש בזה עינוי הדין מסוג אחר, כגון חסרון במצות ואהבת לרעך כמוך, או שיכולים למשוך את הזמן.

ת. מצוה להזדרז.

שמע לשון הרע, מדוע באמת לא הזדרז להוציא את הלשון, לבטל כדי להציל עצמו כלא מאמין כלל ללשון הרע.

בס"ד
גליון שבועי עזרת אליעזר
שו"ת עם מרן רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א
על פרשת השבוע, ועניני עבודת התפילה
פרשת משפטים
גליון 15

ש. מה בכלל הטעם שאסור להניח העפר ברשות הרבים לזמן מסוים, האם כי מפריע לרבים לעבור בדרכם, ואין רשות לאדם להפריע הלוך הרבים ברשות הרבים, או טעם אחר.
ת. לצורך מותר.

ש. באופן שיניח שומר ליד העפר לשמור שאף אחד לא ינזק ולא יתקל בזה, האם מספיק כדי שיהא מותר להניח העפר בצידי הדרכים.
ת. קשה לשמור.

ש. אם עוזר שומר כדי שיהא מותר להוציא עפר לרשות הרבים, או לקבלן שמביא כל מיני דברים לצורך בניית הבנין ובינתיים מניח זאת על המדרכה, האם צריך שיעמיד שם דוקא אדם שיראה ויזהיר את הציבור שלא יתקלו וישימו לב, ולא יעזור להניח מודעה זהירות וסכנה כאן בונים, או שגם מודעה ואזהרה מספיק כדי להתיר.
ת. אולי.

ש. מה שצ"ע לדינא אדם שמניח את רכבו על המדרכה וחוסמת את המעבר לרבים באופן שמקשה על הציבור לעבור, ולפעמים עי"ז אנשים נדחקים לרדת לכביש ומסכנים חייהם, האם עובר על האיסור של המשנה כאן שאסור לאדם להפריע הלוך הרבים ברשות הרבים.
ת. כן.

ש. האם יעזור לקבלן לקבל רשות ורשיון מחברי העירייה להניח חפצים על המדרכה לזמן מסוים, או שגם לערייה אין זכות ליתן רשות להניח חפצים על המדרכה.
ת. לא מועיל.

ש. לפי הדין במשנה כאן, איך מותר לבנות סוכה בחג הסוכות במשך שבוע על המדרכות של העיר שזה מפריע לרבים לעבור.
ת. התורה חייבתו ונתנה לו רשות.

שעות וכמה שיותר מהר כדי לפסוק עבורם הדין, דאל"כ יש כאן עינוי והם בסכנה.
ת. יזדרזו.⁴

ש. המשנה בשביעית פ"ג מ"י אומרת הבונה גדר בינו ובין רשות הרבים וכו' מה יעשה בעפר, צוברו ברשות הרבים ומתקנו דברי רבי יהושע. רבי עקיבא אומר כדרך שאין מקלקלין ברשות הרבים כך לא יתקנו, מה יעשה בעפר, צוברו בתוך שדהו כדרך המזבלין וכן החופר בור ושיח ומערה. שיטת הרמב"ם בפירוש המשניות וכן הר"ש שהמחלוקת של רבי יהושע ורבי עקיבא זה בכל ימות השנה, ופוסקים כר"ע שאסור לקלקל רשות הרבים, ואם צריך לתקן רשות הרבים, אסור להשליך את האבנים אל מקום אחר ונמצא מקלקל את הדרכים, אלא אוסף את הפסולת ומיד משליכם במקום אחר ולא משאירם ברשות הרבים. וכן הביאו רבינו שליט"א בדרך אמונה סוף פ"ב מהלכות שביעית.

ילמדנו רבינו שליט"א לפי"ז צ"ע לדינא קבלן שבונה בנין וצריך להביא הרבה אבנים וחול וכדומה לצורך בניית הבנין, איך מותר לו להניח הדברים על המדרכה שעוברים שם הרבים, הרי משמע שאפילו לזמן מועט אסור להפריע לרבים.
ת. לפי שעה מקילין.

ש. עוד צ"ע לדינא כיצד הדין בעירייה ששכרה קבלן עם פועלים שאחראים לסדר כל מיני נזקים שיש בצינורות שעוברים מתחת לכבישים, וכשצריכים לתקן איזה בור מסוים, מוציאים את החול והעפר באותו מקום, ומניחים בצידי הדרך לכמה שעות עד שיגמרו לתקן את הנזקים ואז חוזרים לכסות הבור עם אותו עפר. וצ"ב איך מותר להניח את החול והעפר בצידי הדרכים לזמן מסוים.
ת. מותר.

⁴ הגאון ר' שמואל אליעזר שטרן שליט"א אמר לי שהמעשה בחז"ל בתנא דבי אליהו זה משום שהקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה.

בס"ד

גליון שבועי עזרת אליעזר שו"ת עם מרן רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א על פרשת השבוע, ועניני עבודת התפילה פרשת משפטים גליון 15

להתיר הסכך למזרכה שעוברים שם רבים, כי כך המנהג, או שאין לזה היתר.
ת. נכון ליזהר.

ש. כיצד הדין במכונת שלוקחת כסף מאנשים שבמכונת שמשלמים עבור הנסיעה ממקום למקום, ומשלמים לפי הזמן שעורך הנסיעה, וכעת ברגע שאדם רוצה לעבור את הכביש וגורם למכונת לעצור ולהמתין עד שיעבור, בינתיים גורם עי"ז שהאנשים שבמכונת צריכים אח"כ לשלם עוד כסף בגלל העיכוב שעצרו עד שיעבור האיש הזה את הכביש, האם האיש הולך רגל צריך ליתן דין קדימה לבעל המכונת לנסוע כדי לא לגרום להפסד ממון לאותם היושבים במכונת והוא יעבור אח"כ, או שלא צריך לחשב הפסד ממון זה ויכול לעבור קודם.
ת. אין צריך.

שו"ת עם מרן שליט"א על עניני תפילה לחיזוק עבודת התפילה.

המשך ברכת התורה

ש. היכן מצינו בתפילה שמתפללים ומבקשים שנזכור מה שלומדים ולא נשכח ח"ו. והרי בלי תפילה אי אפשר לזכות לכלום.
ת. אתה חונן.⁵

ש. בברכת כהנים מצינו ברכה על יברכך בממון ועוד ברכה נפרדת וישמרך שהקב"ה ישמור על מה שנותן לנו. לפי"ז נתעוררתי לחשוב, היכן ברוחניות מבקשים בקשה מיוחדת שהקב"ה ישמור לנו את הדרגה ברוחניות ואת התורה שזכינו ללמוד שלא נאבד חלילה, הרי דברי תורה קל לאבדן ככלי זכוכית וצריך שמירה מיוחדת, א"כ היכן מבקשים שמירה על הרוחניות שלנו.

⁵ בספר ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמוד קנב' אומר מרן הרב שטיינמן זצוק"ל שבברכת אהבה רבה לא מוזכר בקשה לזכור תלמודו, כיון שלזה יש עצה לחזור על תלמודו ועוד עצות.

ש. הזכרנו לעיל את ההלכה שאסור להוציא עפר ולצבור ברשות הרבים ועי"ז לקלקל את הדרך של הרבים בכל ימות השנה ובכל השנים כפי שהביא רבינו שליט"א בדרך אמונה בסוף פ"ב מהלכות שביעית.

לפי"ז יש לעיין כיצד הדין בבעלי חנויות שמוציאים חלק מהסחורה ומניחים זאת על המזרכה בכניסה לחנות, ולפעמים ע"י הוצאת הסחורה למזרכה, מתמעט מקום הילוך הרבים, שעתה צריכים להצטופף יותר כשעוברים שם בגלל חוסר מקום, האם בעלי החנויות עוברים על איסור זה, או שהמשנה לא דיברה על אופן כזה, כי אם באופן שמזיקים את עצם הילוך הרבים, באופן שנהרס הדרך, והחשש הוא שמא יעבור זמן ולא יתקנוהו, ולא עוסקים בחפצים שמפריעים לעבור.
ת. כיון שדרכם בכך מותר.

ש. אדם שעשה שלא כדין והניח פסולת בצידי הדרכים על המזרכה במקום שעוברים שם אנשים, וכעת הפסולת מפריעה כבר, האם מותר לאדם אחר להוסיף עוד פסולת על מה שכבר היה מקודם.
ת. יתכן.

ש. האם יש כזה היתר של מנהג המקום שכך נוהגים עוד אנשים, שיחשב כעין מחילה של הציבור, וממילא יוכלו להניח דברים על המזרכה. כגון קבלן שיפוצים שכל פעם משפץ בית אחר לפי איך שמזמינים אותו, וצריך להניח כל מיני דברים לצורך השיפוץ על המזרכה לזמן מסוים, ואולי ניחא להו לחלק מהציבור ובפרט לשכנים, ועד כמה שניחא להו, כי פעם שכן זה משפץ דירתו ופעם שכן אחר, וכך זה מנהג המקום שפעם זה מפריע ופעם זה, ולכן יהא מותר להניח חפצים על המזרכה.
ת. מותר.

ש. הנפק"מ היא, שמצוי אחרי חג הסוכות שאנשים מוציאים את הסכך שלהם לצידי בדרכים עד שיגיע משאית אשפה מיוחדת שאסופת את הסכך בנפרד ומפנה זאת למקום אחר, ובינתיים הסכך מפריע על המזרכה, אבל כך עושים רבים. האם זה מספיק כדי

בס"ד
גליון שבועי עזרת אליעזר
שו"ת עם מרן רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א
על פרשת השבוע, ועניני עבודת התפילה
פרשת משפטים
גליון 15

אלא שם ממתנינים ערומים כי יש לחץ גדול בתור להתרחץ, האם מותר להרהר בחדר האמצעי בדברי תורה כי אין שם זוהמא מהחדר הפנימי, או מכיון שכולם עומדים שם ערומים לגמרי יהא אסור להרהר שם בדברי תורה.
ת. אין ראוי.

האם אפשר לומר בס"ד, שמירת התורה זה תלוי ביד האדם עד כמה הוא חוזר ודואג לא להסיח דעתו מהתורה ועי"ז יזכה לשמירה, ולא תיקנו תפלה מיוחדת. כי אז האדם יטעה ויחשוב שמספיק מה שביקש על שמירה ומצידו לא יעשה כלום, ולכן לא תיקנו תפלה ובקשה על שמירה ברוחניות, שידע האדם שהכל תלוי בו.

ת. א. צריך שמירה על שמירה.

ב. נכון.⁶

ש. האם אפשר לומר עוד בס"ד, בברכת אהבה רבה מבקשים ותן בלבנו להבין ולהשכיל וכו' לשמור ולעשות וכו'". האם אפשר לפרש שהבקשה "לשמור" הוא כפשוטו, שישמר אצלנו המדרגה ברוחניות.

ת. נכון.

ש. האם אפשר לומר עוד בס"ד, בסוף התפלה אומרים "למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה". אולי אפשר לפרש, שהבקשה למען לא ניגע לריק הכוונה כפשוטו שכמה שנעמול בתורה, אכן לא נאבד זאת בהיסח הדעת ואז הכל יהא לריק, כי ישאר בלי כלום.

ת. פשיטא.

ש. אדם שהתעורר באמצע הלילה לטפל בבנו וחוזר למיטה לישון, אבל כעת לוקח לו זמן להירדם ומתחיל ראשו להרהר ולחשוב בלימוד, מה יעשה בנוגע לברכות התורה, האם נחשב לאנוס, כי הוא רוצה לישון ולא לחשוב כלום, ולא יצטרך לברך ברכות התורה על הרהור זה שחושב בלימוד, או כל שלמעשה מהרהר בלימוד צריך לברך.

ת. יחשוב גם ברכות התורה.

ש. נשאלתי כיצד הדין בחדר אמצעי של בית המרחץ שכולם עומדים שם ערומים בתור להתרחץ בחדר הפנימי, אבל בחדר האמצעי אין שום זוהמא,

⁶ השאלה נשאלה שוב בהזדמנות אחרת.

עיין בשיעורי מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל על ברכות בדף ה' מה שכתב בענין התעיה בו עינן ואיננו.